

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 100 — K, za naročnike v ino-
zemstvu 140 — K letno.
Posamezna številka po K 2.—.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana,
razpise služb je plačati po 1 K za
vsako peti-vrstico. Priloge stanejo poleg
poštne še 50 K.

Telefon uredništva
št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste,
če se tiska enkrat . . . 2 K — vin.
dvakrat . . . 1 . 50
za nadaljnja uvrčenja od peti-vrste po 60 vin.
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo ljubljanskega Poverjenišva
UJU ima s članarino tudi že plačano
naročnino, torej ni treba članstvo na-
ročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne
stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravištvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, VII., Celovška cesta 33 I

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklame tije so proste poštne.

Centralistična ali avtonomistična zakonodaja in uprava šolstva.

Boj za šolsko zakonodajo v naši državi je v prvih obdobjih že viden v enakih skupinah kakor se je vršil v Avstriji. Eden prvih skupnih zakonov v naši državi bo šolski zakon.

Tri skupine se bodo postavile proti šolskemu zakonu, ki jih lahko delimo v avtonomistično — separatistično s povdar-
kom lokalnega patriotizma, v konfesi-
onelno, ki bo poleg prvega povdarjala
tudi konfesijski moment proti zakonu,
in v stvarno skupino z ozirom na princi-
pijalne in upravne pomisleke proti zakonu.

V glavnem se pripravljajo na boj proti centralistični šolski zakonodaji tako-
zvani avtonomisti in klerikalizem; ven-
dar je velika razlika med avtonomisti, ki
so vodili boj proti centralistični šolski
zakonodaji v Avstriji in avtonomisti, ki ga
pripravljajo danes pri nas.

Avtonomistično stališče je bilo v Av-
striji opravičljivo, ker se državna ideja ni
krila z nacionalno idejo. Avtonomisti so
bili poleg Italijanov tudi Slovani, katerim
je šlo za boj z avtonomnega obstanka; cen-
tralisti so bili pa Nemci, ki so hoteli na
podlagi državne ideje dobiti hegemonijo
nad slovanskimi narodi v državi in po-
spešiti germanizacijo. V naši državi je
danes naša višja nacionalna ideja hkrati
tudi državna ideja. Kdor se čuti pravega
Jugoslavana, ta se mora izreči za državo
in mora pomagati odstraniti lokalni patri-
otizem.

Vzporedno z bojem z državno ustavo
se bje boj za temelj šolske zakonodaje in
uprave.

Avtonomija v šolstvu je toliko opravi-
čljiva, da se šolskim korporacijam za
posamezne pokrajine ne veže rok in se
jih ne ovira z zakonom, ter se jim da mož-
nost — če so dani pogoji — da lahko do-
sežejo čimvišji smoter v svojem področju
in se jih ne ovira v razvoju; na drugi
strani pa se zaostali delom države pred-
piše z zakonom minimum, ki ga zahteva
država od splošne ljudske izobrazbe.

Izpričevalo in merilo za stopnjo kul-
ture države ni izobrazba posameznih pro-
težiranih in posedujočih stanov ali razre-
dov, temveč je ravno splošna izobrazba,
ki jo goji osnovno šolstvo. Ona je temelj
tega, kar potrebuje država in šolska
uprava, da izpelje reforme na višjih stop-
njah šolstva.

Vzajemnost in strpnost troimenega
naroda zahteva, da se pri upravi šolstva
ne forsira jezikovnih nadvladanj, pred-
pravice in nasilnih asimilacij. Na jasnem
si moramo tudi biti, da je državno edin-
stvo in zveza, državna ideja in državni
interes prvi in da za njim stoji avtonomi-
stične in separatistične pravice lokalnega
patriotizma; enako tudi dolžnosti, ki jih
imajo pokrajinske edinice izpolnjevati do
splošnosti in do države.

Potrebo centralne šolske zakonodaje
narekuje tudi potreba regeneracije bodo-
ših generacij v državnem čustvovanju, da
bo izšla naša država kot enotna pomla-
čena sila na politično in kulturno polje
Evrope in svetovne trgovine; gre torej
tudi za to, da se v vseh državljanih vzbudi
čut jugoslovanskega državljanstva in
se ga v njih ohrani. Državljanstvo pa za-
kazuje, da vsak državljan da svojemu
otroku tako vzgojo, ki pospešuje in položi

podlago državnemu blagostanju in dr-
žavni eksistenci.

V vsakomur mora biti torej prepri-
čanje, da je celotno šolstvo stvar držav-
ne zakonodaje in da mora v državnem
interesu ostati nadalje kot njena naloga.
Pravica in dolžnost državne zakonodaje
je, da postavi pravila, ki določajo pojme,
bistvo, naloge in smoter šolstva in njega
notranjo, splošno veljavno potrebo. Ugo-
tovitev teh vodilnih principov je državna
zadeva, partikularna izvedba istih je
stvar krajevnih edinic: splošno in skupno
v šolstvu pripade državi, posebnosti in
krajevne potrebe so pa stvar krajevne
uprave.

Gre torej za politični centralizem v
zakonodaji in za upravno čim širše pravi-
vice, čim širšo avtonomijo in decentrali-
zacijo; na podlagi tega načela je učiteljs-
tvo poverjenišva UJU v Ljubljani tudi
sestavilo svoj »Načrt šolskega zakona za
kraljevino SHS«.

Državni interes zahteva, da pridemo
čimprej iz kaosa zakonitih določb in od-
redb, v katerem se danes nahajamo na
šolskem polju in dobimo čimprej enoten
državni šolski zakon.

Še srbohrvaščina.

Moja mati se je včasih jezila na de-
kleta, vrnivša se po kratkodobni službi v
Zagrebu, češ, štirinajst dni je dekle služilo
na Hrvatskem, pa noče več znati domače
govorice! Pred kratkim sem čital list
slovenskega vojaka iz srbske garnizije.
Tudi ta ni več pisal slovenski, akoravno
je šele par mesecev v Srbiji. Pismo ni bilo
sicer pisano v cirilici, ali slog je bil že
skoraj popolnoma srbohrvaški. Popol-
noma prav ima torej tovariš R. Ž. s svojo
trditvijo, da imamo pravzaprav le en je-
zik. Štokavščina je pač našemu do pisme-
nega jezika se povzpelemu narečju tako
slična, da ne dela nikakih preglavic Slo-
vencev, ki jih razmere zaneso med bra-
te. Le tiskana cirilica je veliko napotje za
naše ljudi, ker je ne znajo čitati. Razni
napisi, objave, časopisi — vse to dela na
nje strahovito nenavaden vtis, da se jim
zdi svet tuj, ko je vendar tako zelo naš.
Ko se tam doli priuče tiskani cirilici, spre-
gledajo kakor slepci. »Saj so to tudi naše
besede,« se jim razjasni v duši in občutek
tujščine uplahne.

Mi pa debatiramo o slovničnem po-
uku v 3. šolskem letu, o slovnicah, čitan-
kah itd., ali do tega se še nismo povzpeli,
da bi prišli za praktično plat. Brez učil
za tiskano cirilico smo dosedaj poučevali
le pisano. O Božiču je sicer izšla Srbska
početnica, ali ista se ne more uvesti iz
denarstvenih ozirih na marsikateri šoli;
zato bi storil hvalevredno delo založnik,
ki bi izdal primeren nastenski abecednik.
Druge praktična plat tega pouka je vaja
pravilnega naglaševanja pri čitanju. Ker
ima štokavščina popolnoma drugačen na-
glas, je marljiva vaja neizogibno potrebna.
Pojasnevanje besed, iskanje smisla iz
prečitane stavka pripovedovanje pre-
čitanih beril, kakor tudi prosti razgovori
tvorijo važno jezikovno vajo. Slovnico
si pa prihranimo za zadnje šolsko leto in
še tukaj obravnavajmo le najvažnejše
razlike med slovenskimi in srbohrvaški-
mi oblikami. Predpogoj temu pouku mora
biti natančno znanje slovenske slovnice.

Nikar pa ne uvajamo štokavščine v
3. šolsko leto! Ako pričnemo s tem po-
ukom že na srednji stopnji, navadili bo-
demo učence strahovite kolobocije; saj

otroci na srednji stopnji še ne obvladajo
svojega lastnega pismenega jezika! V
tretjem šolskem letu še otrok ne zna pra-
vilno naglašati svoje lastne govorice, pa
hočete z njim čitati hrvatske knjige?
Tam mu še dela preglavice slovenski
dual, a seznanjati ga hočete z narečjem,
ki istega sploh ne pozna? V 3. in 4. šol-
skem letu vadimo slovensko sklanjo in
sprego, a otroka mi hočete zmešati s sr-
bohrvaškimi oblikami? Je li to po-
potrebno?

Hočemo li ohraniti slovenščino čisto
in lepo, in za opustitev iste še ni prišel
čas, potem pričnimo s srbohrvaščino v 5.
odnosno 6. šolskem letu. Zadostuje po-
polnoma! Ako se pa odločimo za popolno
pohrvačenje, pa pričnimo takoj s prvim
šolskim letom. Sorodnost narečij jamči
za uspeh.

Zalčanov.

SIMO POHORŠKI:

Deška ročna dela.

»Kaj pa je tebe treba bilo?« si je te
dni mislil marsikdo, ko je čital v 20. šte-
vilki »Učiteljskega Tovariša« naredbo
Poverjenišva za uk in bogočastje o uve-
denju deških ročnih del v osnovno šolo,
vendar pa najbrž ni bilo nikogar, komur
bi bil ta vzklil ušel radi tega, ker smatra
novi predmet nepotrebnim, marveč ma-
jali smo z glavami, ker se nam vsled se-
danjih razmer zdi rokotvorni pouk le tež-
ko mogoč.

Res nam bode delal novi predmet v
začetku velikanske težkoče, ker manjkajo
zanj skoraj vsi predpogoji, kakor polja,
hlevi, delavnice, orodje, zadostno izve-
žbanje učiteljev, toda prej ko se lotimo
dela, tem bolje za nas in za stvar.

Zapreke tudi niso nepremagljive. Po-
vodom izvedbe agrarne reforme in uved-
be proforskih plač za duhovnike bode
mnogokje mogoče dobiti potrebno zemljo
in prostore za delavnice, tvornica za
učila in kaznilnice bi mogle izdelovati
ceno orodje in ker se je gojila marsikje
ta ali ona panoga deških ročnih del, za-
moremo učitelji v kratkem zbrati toliko
izkušenj, da imamo navodil za začetek
pouka več kot dovolj in nam ne bode
treba prenašati šolskih delavnic iz nem-
ških mest na naša kmetijska tla. Sčas-
ma se bodo predpogoji zboljšali, naše iz-
kušnje bodo številnejše in mogoče bode
urediti rokotvorni pouk sistematično, ko-
likor bode sploh potreba.

Naša prva naloga je, da hitro zbere-
mo tozadevne izkušnje in pričujoče vrstice
imajo namen, povzročiti, da tovariši,
ki so se že ukvarjali z rokotvornim pou-
kom, podajo svoje misli o njem. Tudi jaz
si usojam izreči o predmetu nekaj besed.

Smoter pouka deških ročnih del bo-
di: vzbujati v učencih veselje do korist-
nega dela, navajati jih k samostalnosti,
uriti jim roko in oko ter poglabljati zna-
nje obravnavane učne stvarine.

Za doseg tega cilja delovati, je dol-
žnost vseh stopinj osnovne šole; nižja in
srednja stopnja naj pripravljata na pouk
v deških ročnih delih, ki se goji v pravem
pomenu besede še le na najvišji stopnji.

Glavni predpogoj za uspešen roko-
tvorni pouk je risanje iz spomina in po
predstavah, vsled česar se mora risanje
od 1. šolskega leta naprej gojiti na ta na-
čin. Na srednji stopnji bi bilo treba temu
predmetu odmeriti na teden po 2 uri.

Na srednji stopnji je že mogoče risa-
nju temeljnih geometričnih oblik pridru-
žiti rokotvorne vaje, n. pr. učenci izde-

lujejo iz papirja ali lesa po meri pravo-
kotne in kvadratne ploskve, ravnila, tri-
kotnike, priproste okraske in razne druge
primerne predmete, ki se dajo izgotoviti
največ z nožem. Škoda, da moramo po-
grešati plastelin! Ilovice ne priporočam
za delo v šolski sobi. Ročna dela srednje
stopnje naj bodo po možnosti domače
naloge.

Učence navajamo k delu, ako jih va-
jimo, da sami pazijo na snago, prinašajo
redno svežo vodo, oskrbujejo tablo i. t. d.
Jaz imam svoj razred vedno snažen, če-
ravno so mi šolske služkinje že po cele
tedne štrajkale. Mojemu tovarišu zbira-
jo učenci za šolski vrt gnoj po okrajni cesti,
ki vodi mimo šole, in nobeden kmet še ni
ugovarjal. Šolsko življenje sploh nudi za-
dosti priložnosti, da vzbujamo v otrocih
veselje in voljo do dela.

Reden pouk v deških ročnih delih
spada v najvišji razred, oziroma oddelek.
Snov nam kažejo življenske potrebe pre-
bivalcev šolske občine, a večkrat nam jo
poda pouk v ostalih predmetih.

Ker pa je ogromna večina naših
osnovnih šol podeželnih, je naravno, da
se bodemo pri pouku deških ročnih del
moral v prvi vrsti ozirati na potrebe
kmetijstva. Da mnogo kmetijskih otrok ne
ostane zvestih rodni grudi in se zgubi po
mestih, rudnikih in tovarnah, nas ne sme
motiti: dobro je, da spozna kolikor mo-
goče mnogo ljudi, kako mnogostranska
in umna so poljedelčeva opravila in kako
težaven in lep je kmetijski stan. Za šole v
velikih mestih bode seveda treba dru-
zega učnega načrta.

Ko bodo podeželske osnovne šole
dobile velike vrte in poskusna polja, vzor-
ne hleve za kravico ali vsaj za kozo, za
pujske, kunce in kokoši in ko bode pri
vsaki šoli stal lep čebelnjak, bode pač za
vse učence višje stopnje dovolj prilike za
ročna dela: opravila na vrtu, polju in v
hlevu, a v zimskem tečaju in ob deževnih
dneh razna popravila in izdelovanje no-
vih potrebščin, kakor orodja, ročev, za-
bojev, košar, polic i. t. d.

Kjer se goji kakšna domača obrt, mo-
ra se pouk v deških ročnih delih ozirati
tudi na njo. Posebno važno bi bilo, uva-
jati v to obrt narodne motive.

Razum potreb vsakdanjega življenja
nudi tudi šolski pouk mnogo stvarine za
rokotvorne vaje, s katerimi se more po-
glabljati obravnavana snov.

Če n. pr. pri pravopisju ponavljamo
pisavo lastnih imen, imamo lepo prilož-
nost, da z učenci izmenjamo nekaj tipič-
nih izvesnih tabel naših obrtnikov, ki
svetu glasno kažejo nizko jezikovno izo-
brzbo mnogih rokodelcev in branjecev.

Kadar obravnavamo katero geome-
trično osnovno telo, naj ga mladina izgo-
tovi iz lepenke — najboljša predvaja za
kartonažna dela — izrezuje iz lesa in iz-
deluje priproste predmete z isto obliko.

Bliža se naroden praznik in tedaj naj
mladina pod našim vodstvom sama okin-
ča slavnostni prostor. Pri zgodovinskem
pouku bi se morali životopisi mož, ki
so s svojim velikim umom in vztrajnim
delom preobrazovali svet, vsaj z isto vne-
mo obravnavati kot biografije velikih vo-
jakov in politikov. Ravno tako moramo
otrokom pri zemljepisnem pouku dokazo-
vati, da le plodonošno delo osrečuje člo-
veški rod.

Če govorimo o koristi in varstvu
ptic, izdelujemo takoj tudi hišice za krm-
ljenje in valilnice za razne krilate pevce,
ali če opozarjamo na škodo glodavcev,